Foto: TON LOOTS

Harry Wu, overlevende van laogai

Door LUCAS VAN DER HOEVEN

Vorige week demonstreerde Amnesty International in Den Haag wederom tegen de voortdurende schendingen van de mensenrechten in China. Die rechten blijven ver achter bij de enorme groei van de Chinese economie. Want het mensonterende systeem van *laogai* – de werk- en opvoedkampen – bestaat nog steeds. Het laatste slachtoffer is de jonge studentenleider Wang Dan. Ook voor hem staat dissident Harry Wu op de barricaden.

Één van de meest recente, internationaal bekende slachtoffers van het communistische regime in de Volksrepubliek China is de jonge studentenleider Wang Dan. Hij werd vorige week tot elf jaar *laogai* veroordeeld, maar mag tegen het vonnis in hoger beroep. Hij zou de regering omver hebben willen werpen. Zelf verklaart Wang dat hij in buitenlandse tijdschriften slechts gepleit heeft voor democratische hervormingen. Tevens heeft hij andere dissidenten geholpen, maar ook dat acht hij niet in strijd met de wet.

Een andere zeer bekende dissident is Harry Wu, die een gevangenschap van 1960 tot 1979 in de laogai overleefde. Sinds zijn emigratie naar de VS in 1985 voert hij een wereldwijde campagne tegen dit systeem van fysieke en psychische terreur, uithongering, marteling en slavenarbeid.

Over zijn overlevingsstrijd verschijnt binnenkort het boek *'Harry Wu – Troublemaker'*. Het beschrijft drie tochten naar China, die hij ondernam om er clandestien te filmen. Hij wilde daarmee bewijzen dat de kampen echt bestaan. De laatste keer, in 1994, werd hij opgepakt en tot vijftien jaar veroordeeld. Door een intensieve, wereldwijde campagne voor zijn vrijlating werd de Chinese regering onder druk werd gezet. Hillary Clinton dreigde de wereldvrouwenconferentie in Peking niet bij te wonen indien Harry Wu niet onmiddellijk werd hij vrijgelaten en het land uitgezet.

Dat gebeurde. En nu reist Wu de wereld rond en schrijft hij boeken om voor meer vrijheden voor het Chinese volk te pleiten.

Bent u nog steeds van plan om naar China te gaan?

Harry Wu: „China is mijn moederland. China is van de Chinezen en ik ben één van hen. Het land is niet het eigendom van de communisten. Die hebben weliswaar de macht en zij kunnen hun macht gebruiken om mij te verhinderen naar China te gaan. Maar ik denk niet dat ze het lang genoeg zullen uithouden om mij daarvan af te houden.

„In 1993 zette de Chinese regering mij op de lijst van meest gezochte personen, maar in 1994 ben ik toch in China geweest. Ik ben niet bang voor de regering, ik denk dat zij eerder bang voor mij zijn. Ik wil graag terug, ik wil mijn landgenoten zien en ik wil weten hoeveel laogai er in China zijn. Ik wil zo veel mogelijk van die kampen bezoeken."

Waarom eigenlijk?

„Ieder totalitair regime houdt er een onderdrukkend systeem op na. Hitler had concentratiekampen nodig, de Sovjet-Unie onder Stalin kende de goelag – een enorm systeem van straf- en werkkampen. Zelfs kleinere landen als Cambodja en Noord-Korea hebben werkkampen. Tot nu toe heeft de wereld zich nauwelijks gerealiseerd dat ook in China een dergelijk onderdrukkend systeem bestaat. Daarom praat ik er zoveel mogelijk over. De mensen vragen mij wel eens: Wat ben je aan het doen? Waar vecht je voor?

„Ik vecht voor één ding. Ik wil bereiken dat het woord laogai een begrip wordt in iedere taal, in ieder woordenboek. Vóór 1947 kwam het woord goelag waarmee de schrijver Solsjenytsin wereldfaam verwierf in geen enkel woordenboek voor. Nu wel. Laogai betekent letterlijk: werk en hervorming. In de praktijk betekent het: grof lichamelijk en geestelijk geweld."

Hoe is het leven in dergelijke kampen?

„Volgens de wet moeten alle gevangenen, zowel contra-revolutionairen als criminelen, onderworpen worden aan gedwongen tewerkstelling en hersenspoeling. Door het zware werk in de kampen worden mensen gereduceerd tot robots. Daardoor accepteren zij de hersenspoeling en geven ze hun politieke overtuiging en religie op. Hitler had de slogan 'Arbeit Macht Frei'. In China hebben zij een soortgelijke: 'Werk geeft een nieuw leven'.

„In Hitlers concentratiekampen was er geen *brainwashing*, alleen uithongeren, fysieke mishandeling en marteling om mensen te vernietigen. In China hebben ze daarbij een systeem om je hersenen te beschadigen. Ze willen je geestelijk doden."

Hoe doen zij dat?

„Stel, je bent Chinees staatsburger, je wordt gearresteerd en naar een werkkamp gestuurd. Het gaat er niet om welke misdaad je hebt begaan, diefstal, moord, beroving, of een politieke overtreding, dat maakt niets uit. Je bent gewoon een crimineel en je wordt tot bijvoorbeeld tien jaar veroordeeld. Dat is niet alleen straf maar ook een gelegenheid voor de regering om je te hervormen. Je wordt een nieuwe burger, je krijgt een nieuw leven. Dit gebeurt door zeer hard werken.

„Je moet voortdurend bekentenissen afleggen. Je moet zeggen dat je spijt hebt, dat je de communistische ideeën wilt accepteren en je eigen politieke ideeën wilt opgeven. Je wordt gedwongen voortdurend aan zelfkritiek te doen. Je moet je voortdurend volledig inzetten, een nieuw socialistisch persoon worden. Anders kom je nooit meer het kamp uit. Want als je prestaties niet bevredigend zijn, wordt je straftijd verlengd. Zowel je werkprestatie als je politieke prestatie moeten uitmuntend zijn. En, als je maar goed en hard werkt, krijg je grotere porties voedsel. Het is eigenlijk een heel eenvoudig systeem."

Hoe is het mogelijk dat China, met zijn oude en eerbiedwaardige cultuur, op het gebied van mensenrechten er niet in is geslaagd om te komen tot een menselijk systeem?

„Het is waar dat China al een hoogontwikkelde cultuur had in oude tijden en juist daarop is de Chinese maatschappij gebaseerd. In het Chinees bestaat eenvoudig geen woord voor democratie. In het westen betekent democratie: de mensen zijn de baas. De Chinezen kennen dat woord alleen als *mien troe*, mensenbaas. Maar ze interpreteren dat anders: kies een goede baas uit voor de mensen.

„De Chinese cultuur is gebaseerd op stabiliteit en harmonie. Iedereen heeft zijn positie in de samenleving en de rollen liggen vast. Een man is een man, een vrouw een vrouw. De verantwoordelijkheid van een vrouw is haar man te gehoorzamen. Dan ben je een goede vrouw. Een zoon is een zoon, een vader een vader. Wat je ook doet als zoon, je moet je vader gehoorzamen. Deze familietraditie heeft drieduizend jaar goed gefunctioneerd. Maar dat betekent nu: géén democratie, géén mensenrechten.

„Ook al zal niet iedereen het prettig hebben gevonden, het gaf wel harmonie. Maar het verandert, de positie van mannen en vrouwen wordt gelijkwaardiger op allerlei terreinen. Seksueel, in de politiek en op economisch gebied.

U woont tegenwoordig in de Verenigde Staten. Wat doet u daar?

„Ik werk bij het Hoover Institute, een onderzoeksinstituut waar men zich bezighoudt met het communisme in de wereld. Ik onderzoek het Chinese politieke systeem en speciaal het Chinese onderdrukkingssysteem, het laogaisysteem. Zo weten wij nog steeds niet hoeveel kampen er zijn en waar ze zich bevinden. Wat ik doe is te vergelijken met het Duitsland van 1936. Destijds was het ook zeer moeilijk om iets te weten te komen over de concentratiekampen van Hitler.

„Pas na 1945 kon iedereen zien wat er was gebeurd. Toen pas kwamen de filmopnamen, foto's, processen, de vroeger en hoeveel zijn er nu? Hoe wordt er gemarteld? Verandert er iets? Wat is de politiek van de regering? Wat voor werk moeten de gevangenen doen? Welke producten worden er in de kampen gefabriceerd? Hoe zijn de leefomstandigheden?

„Dit alles is heel belangrijk, speciaal voor de Chinezen. Maar eigenlijk ook voor alle andere wereldburgers, want systemen van onmenselijke straf- en werkkampen mogen we nooit te accepteren.

Laogai, The Chinese Gulag, Westview Press, 1992.
Bittere kou, 19 jaar in de Chinese goelag, Bodoni, Baarn, 1994.
Harry Wu Troublemaker – zijn eenzame strijd tegen de schending van de mensenrechten in China, Bosch & Keuning, De Bilt, verschijnt deze maand.

De Gelderlander
Za. 9 nov. 1996
"De Bijlage"